

Ҳажж-и акбар ҳақида маълумотлар

05:00 / 16.01.2017 5447

Ҳажж-и акбар – энг улуғ ҳаж, катта ҳаж маъносида бўлиб, кимнинг ҳажи мазкур ҳажга тўғри келса, етмиш ҳажнинг савобига эга бўлади. Бу ҳақида Расулуллоҳ (с.а.в.)дан ҳадиси шариф етиб келган:

Имом Разийн (р.ҳ.) мурсал ҳадисда ривоят қилишича, унда бундай дейилган:

رِيغِي فِعْجَةٌ نَبِيٌّ سَمِيحٌ مَوْجِبٌ لِمَنْ لَمْ يَصُفْهُ وَهِيَ عَمْرُجٌ مَوْجِبَةٌ لِمَنْ لَمْ يَصُفْهُ
عَمْرُجٌ مَوْجِبَةٌ

"Кунларнинг энг афзали арафа кунидир. Агар у жумъа кунига тўғри келса, жумъадан бошқа кунга тўғри келмаган етмишта ҳаждан афзалдир!".

Абу Толиб ал-Маккий (р.ҳ.) ўзининг "Қут ал-қулуб" асарида Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг ҳажларида Арафотда туришлари жумъа кунига тўғри келганлиги боис агар Арафотда туриш ушбу кунга тўғри келса, Арафот майдонида турган жами ҳожиларнинг гуноҳлари мағфират қилинишини зикр қилган.

Аллоҳ таоло Қуръони каримнинг Тавба сурасида Ҳажж-и акбар ҳақида зикр қилиб ўтган:

نِي كَرِّشُمْ لِمَنْ نَبِيٌّ سَمِيحٌ مَوْجِبٌ لِمَنْ لَمْ يَصُفْهُ وَهِيَ عَمْرُجٌ مَوْجِبَةٌ لِمَنْ لَمْ يَصُفْهُ
عَمْرُجٌ مَوْجِبَةٌ

Тавба сурасининг аввалидаги мазкур ояти каримада тилга олинган ҳажж-и акбардан Абу Бакр Сиддиқ (р.а.) одамлар билан қилган ҳажи назарда тутилган, дейилади. У зот Расулуллоҳ (с.а.в.)дан бир йил аввал одамларга бош бўлиб ҳаж қилган эди. Шунда Расулуллоҳ (с.а.в.) мазкур суранинг аввалги 30-40 оятини тиловат қилиб, одамларга етказиш учун Ҳазрати Али (к.в.) ҳамда Абу Ҳурайра (р.а.)ни ҳожилар ортидан юборган эдилар. Бундан кейин мушриклар ва ёлонғоч одамлар Каъбани зиёрат қилмасликлари, жаннатга фақат имон келтирганлар кириши ҳақидаги Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг кўрсатмалари ўша вақтда бу икки саҳоба томонидан эълон қилинган. Ушбу ҳаж вақтида мусулмонлар, насроний ва

яхудийлар ҳам биргаликда ҳаж қилганлари боис у ҳажж-и акбар – катта ҳаж деб аталган.

Шунингдек, ҳажж-и акбар деб Расулуллоҳ (с.а.в.) ўз саҳобалари билан бирга қилган ҳажларини назарда тутилади. Буни Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг ўзлари ўша ҳажлари асносида айтиб ўтганлар. Ул зоти шариф: "Бу ҳажж-и акбар кунидир! Бундан сўнг Сизларга қонларингиз, молларингиз ва обрўларингиз бир-бирингизга ҳаром..." деган машҳур ҳадисларини ана ўша вақтда баён қилганлар (Бухорий, 2/1742; Муслим, 2/1342).

Бироқ, юқоридаги ривоятларнинг ихтилофли эканлигидан айнан мана шу ҳажж-и акбарнинг қандай бўлиши, қайси кун ва қайси вақт экани ҳақида уламолар ҳар хил фикрлар билдирганлар. Жумладан, бу ҳақида қуйидаги фикрлар мавжуд:

1) Қурбон ҳайити куни жумъага тўғри келиши керак. Бу Ҳазрати Али (к.в.), Ибн Абу Авфо (р.а.), Муғира ибн Шўъба (р.а.) каби саҳобаларнинг, Абдуллоҳ ибн Шаддод (р.а.), Ибн Абу Авфо (р.х.), Саид ибн Жубайр (р.х.), аш-Шаъбий (р.х.) каби тобеъинларнинг фикрларига мувофиқ келади. Бир ривоятда Абдуллоҳ ибн Аббос (р.а.) шу фикрга қўшилган.

2) Арафот майдонида туриш жумъа кунига тўғри келиши керак, демак, бунга кўра қурбон ҳайити шанба куни бўлиши керак. Бу Ҳазрати Умар (р.а.) ва Абдуллоҳ ибн Аббос (р.а.), Абдуллоҳ ибн Умар (р.а.), Абдуллоҳ ибн Зубайр (р.а.) каби аבודилаларнинг ҳамда бошқа кўпгина саҳобаларнинг фикрларига мувофиқ келади. Тобеъинлардан Саид ибн ал-Мусаййаб (р.х.), Товус (р.х.) ҳам шу фикрда бўлганлар. Бу ҳақида Ҳазрати Али (к.в.)дан ҳам бир ривоят бор.

3) Мийнода туриш кунлари жумъага тўғри келиши керак. Умуман, Мийнода туриш кунлари, янада аниқроғи, жами ҳаж кунларининг ҳаммасини ҳажж-и акбар дейиш мумкин. Бу Суфёни Саврий (р.х.) ва Мужоҳид (р.х.) каби тобеъинларнинг фикридир. Чунки, кун сўзи даврга нисбатан айтилган. Арабларда "йавми буос", "йавми сиффин" деганда, бир кунни эмас, бутун бир воқеани назарда тутиб айтилади.

4) Ҳажж-и акбар деб қирон ҳажини, ҳажж-и асфар деб ифрод ҳажини айтилади. Бу Мужоҳид (р.х.)нинг бир фикридир.

5) Ҳажж-и акбар бу ҳажнинг ўзи, ҳажж-и асфар эса умрадир. Бу аз-Зухрий (р.х.), аш-Шаъбий (р.х.) ва Ато (р.х.) кабиларнинг фикрларидир.

6) Ҳажж-и акбар бу қурбон ҳайити кунидир, ҳажж-и асғар эса арафа кунидир. Бу фикр Ибн Ҳажар Асқалоний (р.х.) томонидан зикр қилинган.

7) Ҳажж-и акбар бу Муздалифада турган кечадир. Бу фикр тобеъинларнинг улуғларидан Ҳасан Басрий (р.х.) томонидан айтилган. Чунки, бу вақтда жами ҳожилар, жумладан бошқа дин вакиллари, мушриклар ҳам Муздалифада жамъ бўлган эканлар.

Олимларнинг юқоридаги фикрларга келишига ўзига хос сабаблари ва далиллари бор. Бу хилдаги далилларни ўрганиш натижасида биринчи фикрнинг анча равшанлиги маълум бўлади. Чунки, ҳажж-и акбар кунини қурбонлик ҳайити кунини деб белгилашда ўша кун шайтонга тош отилади, қурбонлик қилинади, тавофи зиёрат қилинади, соч олдрилади, умуман ҳажнинг кўпгина амаллари бажо келтирилади.

Расулуллоҳ (с.а.в.)дан ҳажж-и акбарни сўралганида ул зоти шариф қурбон ҳайити кунини деб жавоб берганлар. Жумладан, муҳаддис Имом Термизий (р.х.) буни Ҳазрати Али (к.в.)дан ривоят қилган (Термизий, 3/957). Шунинг учун ҳам Ҳазрати Али (к.в.) бундай деб юргувчи эдилар:

رحنل موي ربكأل جحل موي

"Ҳажж-и акбар кунини қурбонлик кунидир!" (Термизий, 3/958).

Бошқа ривоятда Расулуллоҳ (с.а.в.): "Бугун қайси кун?" деган маънода савол қилганларида, одамлар: "Бугун Ҳажж-и акбар кунидир!" деб жавоб берганлар. Олимлар мазкур воқеа арафа кунини деб бўлиб ўтганини қайд қилганлар. Демак, бу ривоятдан ҳажж-и акбар тўғрисидаги етти хил фикрдан иккинчисига далил топиш мумкин.

Умуман, Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг мазкур ҳажларини "Ҳажжат ал-вадоъ" ҳам дейилади. Бу ҳаж вақти 26-33 йилда бир айланиб келади. Ибн Авн (р.х.)дан ҳажж-и акбар ҳақида сўралганида, у бу тўғрисида Имом Бухорий (р.х.)дан сўраганини айтиб ўтган. Имом Бухорий (р.х.) эса бундай деган:

هيف قف او أموي ناك : لاقف ؟ ربكأل جحل موي ن ع آدمحُم تُلأس : لاق ، ن وع ن ب ن ع
للمل لةأ جحو ، ملسو هيلع ل ل ل صه ل ل ل ل ل و س ر ج ح

"Ҳажж-и акбар қайси кун Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг ва ўша вақтдаги мусулмон миллати ҳаж қилган кунга мувофиқ келса, ана ўшадир!" (Ибн Абу Шайба, 3/15339).

Ҳанафий олимларидан Нух Афанди (р.х.) ва Али ал-қори (р.х.) кабилар ҳажж-и акбар тўғрисида алоҳида-алоҳида рисоалар битганлар.

Ҳажж-и акбар тўғрисида қисқа маълумотлар ана шулардан иборат.

Ҳамидуллоҳ Беруний